

СТРУКТУРА НАСЕЉА БОРСКЕ ОПШТИНЕ

1. Кретање броја становника

Према попису становништва 1961. године општина Бор је имала 27.941 становника,¹ што у односу на 1953. годину представља повећање за око 736 становника, односно за 92 становника у просеку годишње.

Као демографски активна насеља у овом периоду јављају се Брестовац (+ 261 становник), Слатина (+ 181), Рготина (+ 208), Кривељ (+ 117), Метовница (+ 74), Оштрељ (+ 57), Бучје (+ 47), Доња Бела Река (+ 38) и Танда (+ 24).

Смањење броја становника (демографски пасивна насеља) забележено је код Горњана (— 33), Топле (— 19), Луке (— 71), Шарбановца (— 25) и Злота (— 123).

Стопа пораста становништва 1,6 издваја Слатину као насеље са максималним повећањем броја становника. Овде треба још додати и Брестовац (1,3) и Рготину (1,1).

2. Број и величина насеља

У 14 насеља било је у 1961. години 27.491 становник. Просечна величина насеља износила је 1.963 становника, мада се јавља Топла са 247 и Злот са 5.538 становника.

Табела 1

Дистрибуција насеља према броју становника

Број становника у насељу	Број насеља	
	1953.	1961.
до 1.000	3	3
1.000 — 2.000	4	4
2.000 — 3.000	6	6
3.000 — 5.000	—	—
преко 5.000	1	1
Свега:	14	14

Мала насеља са мање од 1.000 становника партиципирају у укупном броју насеља са свега 21%. Насупрот њима, највеће је учешће насеља са бројем становника од 2 до 3 хиљаде (42%). Већа насеља са преко 5.000 становника су слабије заступљена на овом подручју (само Злот са 5.538 становника).

Економска структура становништва које живи у насељима борске општине биће овде приказана преко

процентуалног учешћа лица зависних од пољопривредних делатности везаних за пољопривреду.

Табела 2

Учешће активног становништва у пољопривреди према укупно активном становништву по насељима

% активног становништва у пољопривреди	Број насеља	Насеља
преко 90%	2	Танда и Горњане
80 — 90%	3	Топла, Лука и Злот
70 — 80%	5	Бучје, Шарбановац, Метовница, Рготина и Доња Бела Река
60 — 70%	4	Слатина, Кривељ, Оштрељ и Брестовац

Изразито пољопривредну структуру активних лица, која, између осталог, указује на слабо развијену поделу рада и ниску продуктивност рада има 10 насеља односно 71,4% насеља борске општине. У овим насељима активно у пољопривреди је 75,5% укупно активних у пољопривреди на територији општине.

Насеља Слатина, Кривељ, Оштрељ и Брестовац имају нешто мање активних лица у пољопривреди, али је знатно већи број активних у индустрији и рударству. Процент активних у овим делатностима креће се од 15,8% (Слатина) до 27,5% (Оштрељ). Активна лица у индустрији и рударству из ових насеља појављују се у Бору као дневни мигранти за које се насеље јавља само као место становања а евентуално бављење пољопривредном активношћу као допунски извор прихода.

Степен неписмености становништва је у корелацији са бројем пољопривредног становништва, што се види из следеће табеле:

Табела 3

Однос пољопривредног становништва и неписмених лица старијих од 10 година по насељима

% актив. пољ. становништва	Број насеља са % неписменог становништва до 20%	20-25	25-30	30-35	35-40	преко 40%
преко 90%						2
80 — 90%				2		1
70 — 80%		1	3	1		
60 — 70%	2	2				
Свега:	2	3	3	3		3

3. Фактори пораста становништва

Како ово подручје карактерише низак наталитет (денаталитетно подручје) то је на пораст броја становника одлучујућу улогу одиграло механичко кретање ста-

¹ Наша разматрања односе се на 14 насеља која су 1. јануара 1966. године чинила општину Бор. Подаци за град Бор су искључени, односно нису узети у разматрање.

новништва, односно миграторна кретања становништва која су била условљена економским факторима а која је диктирала потреба привреде за радном снагом.

Како најинтензивнији пораст становника имају насеља у близини Бора, свакако је та непосредна близина града одлучујуће утицала на пораст броја становника ових насеља. Како град није био у стању да обезбеди стамбени смештај свим досељеним лицима дошло је до појаве заустављања становништва у непосредној близини града, у насељима из којих је могућ свакодневни одлазак у град на посао уз истовремено остајање на селу као месту становања и поседу као допуском извору прихода.

Деаграризација становништва, односно претварање пољопривредног становништва у непољопривредно одвија се у овим насељима преко бројне категорије становништва са двојним изворима прихода и из пољопривреде и из непољопривредних делатности (мешовити приходи). Ваља истаћи да је проценат домаћинства са мешовитим приходима у свим насељима доста висок и креће се од 83,9% (Оштрељ) до 58,1% (Слатина).

Иако ова категорија мешовитог становништва представља потенцијално непољопривредно становништво ипак велико учешће становништва и домаћинства са мешовитим изворима прихода значи извесно заустављање деаграризације на пола пута.

4. Утицај Бора на непосредну околину

Бор представља развијену економску и демографску структуру како по обиму привредне активности и запосленом особљу тако и по развијености привредних и непривредних делатности.

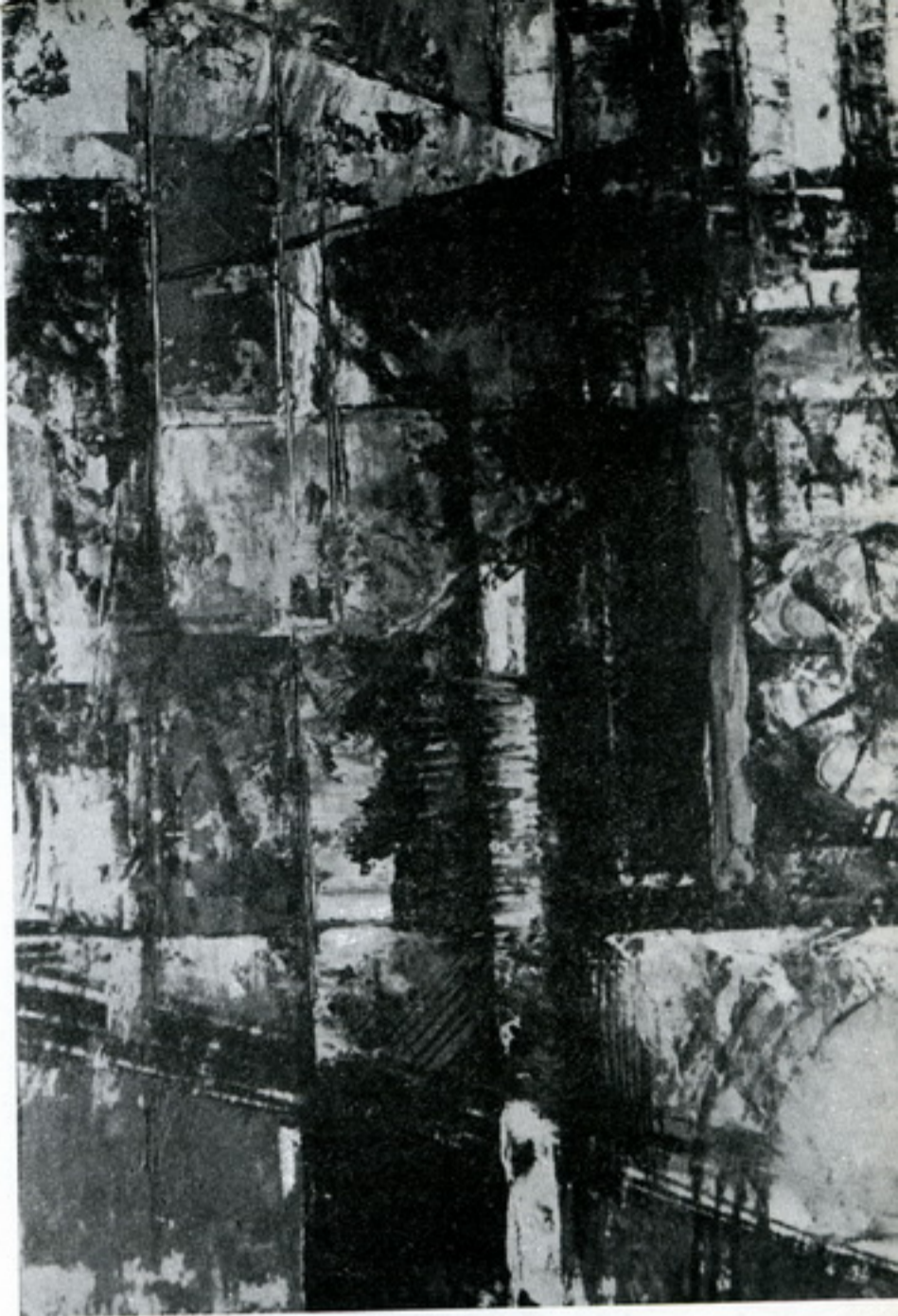
Међутим, Бор до сада није показао изразитије облике конурбације односно из одређених разлога није дошло до срастања околних насеља са Бором у једну целину.

Најјачи утицај Бора осећа се у групи насеља коју чине Слатина, Кривељ, Оштрељ и Брестовац.

Као што је напред речено, сва ова насеља су демографски активна са доста значајним стопама пораста становништва. Изнета је и хипотеза да је, у условима ниског наталитета, доминантан фактор пораста броја становника у овим насељима било миграторно кретање становништва и његово заустављање у непосредној близини Бора. Непосредна близина града и могућности за запослење у њему као и саобраћајна повезаност ових насеља са Бором условили су да велики број запослених свакодневно из ових насеља одлази у Бор на посао.

Оријентација на непољопривредне делатности уз истовремено остајање на поседу проузроковали су значајно учешће становништва са мешовитим изворима прихода. Значајнија оријентација на ванпољопривредне делатности условила је знатно већу стопу издржаваних лица (око 30%) у овој групи насеља за разлику од насеља у којима је доминантна пољопривредна производња. Показало се, наиме, да су у пољопривреди веће стопе активности (односно, да је мање издржаваних лица) пошто за обављање пољопривредне делатности не постоје физиолошке границе те су у активност укључена како лица испод 14 година тако и лица старија од 65 година.

Треба посебно истаћи да је у овој групи насеља скромно учешће активних лица у терцијарним делатно-

Петар Аранђеловић: Студија, 1959.

стима и да се креће од 15,1% (Брестовац) до 7% (Оштрељ). Изузев Оштреља, просечна величина домаћинства креће се испод 4 члана по 1 домаћинству, што свакако омогућава велику мобилност ових домаћинства. У Слатини доминирају једночлана домаћинства (партicipирају са 17,8% у укупном броју домаћинства), код Кривеља и Брестовца четворочлана домаћинства (22,6%, односно 21,3%). Учешће домаћинства са већим бројем чланова је мање, што говори да је раслојавање домаћинства завршено и да се домаћинство сада, у ствари, своди на нуклеарну породицу састављену од родитеља и деце.

Закључак

У овом излагању ми смо покушали да статистичким подацима из пописа становништва 1961. године прикажемо структуру насеља општине Бор. При томе смо се ограничили само на неколико најважнијих тема, свеено остављајући по страни друге које би можда још детаљније приказале слику насеља на територији општине.

На крају ваља истаћи да је развитак насеља општине Бор у релативном заостајању у односу на развитак града Бора. Има се утисак да су се неке наслеђене противречности између града Бора и осталих насеља на територији општине даље продубиле, што се, између осталог, види и у изразитој концентрацији секундарних а нарочито терцијарних делатности у Бору.

